

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

Lounais-Suomen poliisilaitoksen lausunto Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista.

Lounais-Suomen poliisilaitos vastustaa alustavaa toimenpide-ehdotusta ja suhtautuu kriittisesti työryhmän esitykseen tutkinnanjohtotehtävien siirrosta muissa kuin yksinkertaisissa asioissa syyttäjille. Ehdotusta voidaan pitää puutteellisena ja perustelemattomana, ehdotuksesta ei esimerkiksi ilmene miten määritellään yksinkertainen rikosasia. Toteutuessaan ehdotus pirstoisi rikostorjunnan tehtäväalueen kokonaisuuden, joka käsittää muun muassa rikollisuuden tilannekuvan, rikosten ennalta ehkäisyn, rikosten tiedustelun sekä torjunnan, hallinnollisen rikostorjunnan, kansainvälisen poliisiyhteistyön ja esitutkinnan. Myös rikostorjunnan ja muun poliisitoiminnan yhtenäisyys heikkenisi ja aiheuttaisi tehottomuutta koko poliisiin operatiiviselle toimialalle.

Muutos tarkoittaisi huomattavan henkilötyövuosimäärän siirtoa esitutkintaviranomaisilta syyttäjälaitokselle. Koska poliisi edelleen suorittaisi esitutkinnan, aiheutuisi siirrosta merkittävästi päällekkäistä työtä. Poliisin esitutkintaorganisaation toiminta vaatisi edelleen esimerkiksi hallinnollisia esihenkilöpalveluita ja työnjohtopalveluita, jotka on nykyisessä mallissa hoidettu pääosin tutkinnanjohtajien toimesta. Muutos etäännyttäisi operatiiviset ja hallinnolliset johtoelementit toisistaan, joka aiheuttaisi tehottomuutta ja vaikeuttaisi operatiivisen toiminnan suunnittelua ja yhteensovittamista huomioiden esimerkiksi kulloinkin käytössä olevat resurssit ja operatiivisen tilannekuvan.

Ehdotuksen voidaan arvioida johtavan esitutkinnan tuloksellisuuden heikentymiseen ja prosessin tehottomuuteen. Erityisesti vakavien rikosten esitutkinta perustuu nopeaan operatiiviseen vasteeseen, toimenpiteiden ja tiedonkulun ketteryteen sekä pakkokeinojen välittömään käyttöön,

joiden voidaan arvioida vaarantuvan, mikäli tutkintaa ei johdettaisi poliisissa. Syyttäjillä ei ole koulutusta eikä merkittävää kokemusta pakkokeinojen käyttämisestä. Ehdotuksen perusteella siinä ei ole huomioitu realistisesti pakkokeinolainsäädännön soveltamiseen kuluva työaika, joka on poliisiyksikön näkemyksen mukaan merkittävä erityisesti paljastavan rikostorjunnan operaatioissa mutta myös ns. päivittäisrikostutkinnassa. Asiassa on suuri vaara, että syyttäjä toimisi pakkokeinojen käytössä ainoastaan ns. kumileimasimena poliisin edelleen arvioidessa pakkokeinojen käytön edellytykset, soveltuvuuden ja tarpeellisuuden. Pakkokeinojen käytön lainmukaisuuden voidaan todeta nykymallissa olevan hyvällä tasolla, kun asiaa arvioidaan ylimpien laillisuusvalvojen ja poliisiyksiköiden laillisuusvalvonnan raportoinnin perusteella. Tietyt pakkokeinot ovat lisäksi tuomioistuinkontrollin piirissä.

Syyttäjillä ei pääosin ole tarvittavaa poliisitaktista ja -teknistä osaamista erityisesti vaativien esitutkintojen johtamiseen. Poliisin tutkinnanjohtajilla on jo lähtökohtaisesti useiden vuosien kokemus poliisitoiminnasta ja rikostutkinnasta ennen heidän nimittämistään tutkinnanjohtajan tehtäviin. Oikeustieteelliset opinnot sinänsä antavat perusosaamista esitutkintaan ja pakkokeino-oikeuteen mutta harjaantuneisuutta kyseisiin tehtäviin ei kerry syyttäjän tehtävissä merkittävässä määrin.

Tutkinnanjohtaja toimii kiinteänä osana tutkintaryhmää, joka tarkoittaa pääosin työskentelyä samassa tilassa rikosasioiden tutkijoiden kanssa. Tämä mahdollistaa tutkintatoimenpiteiden suunnittelun ja niistä päättämisen sekä pakkokeinojen käytön soveltamisen viipymättä. Päätöksenteon siirtäminen toiselle viranomaiselle tulisi aiheuttamaan huomattavia viiveitä niiden käyttöön, joka olisi haitallista erityisesti kiireellisissä tilanteissa. Tämä tulisi korostamaan erityisesti virka-ajan ulkopuolella. Poliisilla on valmius rikostutkinnan käynnistämiseen ja johtamiseen 24/7 -periaatteella. Esitutkintatoimenpiteistä päättäminen on nykymallissa välitöntä ja keskitettyä. Lisäksi tulee huomioida, että esitutkinnassa edellytetään usein rikosasioiden tutkinnan priorisointia tai juttujen sarjoittamista, joka päätöksenteon näkökulmasta sijoittuu tutkinnanjohtamisen ja rikostorjunnan tilannekuvan perusteella tehtävän johtamisen välimaastoon.

Syyttäjän työ on pääosin asiantuntijatyötä eikä syyttäjät ole harjaantuneita esimiestehtäviin lukuun ottamatta syyttäjälaitoksella esimiestehtävissä työskenteleviä. Rikostutkintaryhmän operatiivinen ja hallinnollinen johtaminen tai suuren rikostutkinnan tilanneorganisaation johtaminen edellyttää erityisiä esimiestaitoja vaativiin johtamistilanteisiin. Poliisin tutkinnanjohtajat ovat pääosin saaneet johtamiskoulutusta juuri kyseisenlaisten tilanteiden johtamiseen ja heillä on käsitys operatiivisen poliisitoiminnan perusteista sekä eri poliisitoiminnan osa-alueiden yhteensovittamisesta.

Rikostorjunnan toimintaympäristö on muuttunut voimakkaasti viimeisen vuosikymmenen aikana ja samalla rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen ovat entistä haastavampia tehtäviä. Erilaiset rikosuhat ja rikokset, rikostorjunnan kansainvälistyminen, liikkuva rikollisuus, tieto-verkkoavusteinen ja -välitteinen rikollisuus sekä entistä vaikeammin selvittävät rikokset ja laajat tutkittavat rikoskokonaisuudet edellyttävät myös rikostorjunnan johtamisen selkeyttä, tehokkuutta ja yhdenmukaisuutta. Johtamisen ja poliisiyksiköiden välisen yhteistyön ja yhteistoiminnan merkitys korostuu erityisesti näissä tehtävissä. Näitä tehtäviä johtavat ja valvovat

pääsääntöisesti tutkinnanjohtajat. Virka-ajan ulkopuolella poliisin johto- ja tilannekeskusten yleisjohtajilla on merkittävä rooli erityisesti rikosasioiden alkuvaiheen tutkinnanjohtajissa.

Yhdenmukaisella johtamisjärjestelmällä ammattimaistetaan ja tehostetaan rikostutkinnan päivittäisjohtamista ja poliisiyksiköiden välistä yhteistyötä rikostorjunnassa sekä vaativien tutkintatilanteiden ja -tehtävien johtamista poliisiyksikön toimiessa yksin ja yhteistyössä. Tällä varmistetaan myös rikos-torjunnan entistä nopeampi ja joustavampi kyky reagoida ja ryhtyä toimenpiteisiin tilanteissa, jotka edellyttävät rikostutkinnan resurssien suuntaamista ja asiantuntijaosaamista.

Ehdotuksessa ei oteta kantaa johtamiseen niissä tilanteissa, joissa rikosta ei ole vielä tapahtunut. Poliisilla on toimivaltuudet käynnistää poliisilain mukaisia toimenpiteitä rikosten estämiseksi. Toimenpiteet ja toimintamallit ovat pääosin yhteneväisiä esitutkinnan kanssa mutta niihin sovelletaan eri lainsäädäntöä. Poliisilla on lisäksi useita lakisääteisiä tutkintatehtäviä, jotka hoidetaan poliisilain mukaisena poliisitutkintana. Tällaisia ovat esimerkiksi kadonneet henkilöt, palonsyyn tutkinta sekä kuolemansyyn selvittäminen. Poliisitutkinnassa sovelletaan esitutkintalain mukaisia menetelmiä ja käytetään pakkokeinoja vastaavia menetelmiä. Poliisitutkinta johtaa myös usein esitutkinnan käynnistämiseen. Myös poliisitutkinnassa tarvitaan tutkinnanjohtajaa.

Ehdotuksessa esitetty näkemys siitä, että poliisin tutkinnanjohtajien johtamat esitutkinnot ovat syyteharkintaan siirtyessään usein puutteellisia, on kritiikille altis. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan esitutkinnassa suoritetaan syyttäjän pyytämää lisätutkintaa verrattain harvoin. Valtaosa näistä lisätutkinta-pyyntöistä olisi ehkäistävissä lisäämällä syyttäjyhteistyötä. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan syyttäjyhteistyön syventämisen esteenä on erityisesti syyttäjien resurssipula. Tutkinnanjohtajuuden siirtäminen edellyttäisi kuitenkin näkemyksemme mukaan huomattavasti enemmän syyttäjän resursseja kuin tehokkaasta esitutkintayhteistyöstä huolehtiminen. Lisäksi asiassa tulee huomioida, että syyttäjällä on jo nykyään esitutkintalain perusteella oikeus määrätä esitutkinta tai esitutkintatoimenpide suoritettavaksi esitutkintalain 5 luvun 1 §:n nojalla.

Lounais-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan ehdotettu uudistus tulisi aiheuttamaan merkittäviä haittoja esitutkinnan tehokkaalle ja tulokselliselle toimittamiselle. Poliisilaitos pitää kuitenkin hyvänä, että poliisin ja syyttäjän välistä esitutkintayhteistyötä syvennetään, laajennetaan ja kehitetään. Poliisin toivomuksena onkin syyttäjän aktiivisempi läsnäolo erityisesti vaativien ja laajojen esitutkintakokonaisuuksien tutkinnassa sekä syyttäjien reaaliaikaisen tavoitettavuuden lisääminen resursoimalla toimintaa. Näin esitutkintaa voidaan tehostaa ja kohdentaa huomioiden koko rikosprosessin asettamat vaatimukset ja prosessiekonomiset seikat.

Johtopäätöksenä poliisilaitos toteaa, että tutkinnanjohtotehtävien siirtäminen poliisilta syyttäjille on tarpeellista, epätarpeellista sekä epätaloudellista. Muutos tulisi poliisilaitoksen arvion mukaan aiheuttamaan viiveitä esitutkinnan suorittamisessa, tehottomuutta esitutkinnan johtamisessa ja suorittamisessa sekä puutteita edellytyksiin hankkia kuhunkin rikosasiaan näyttö

tarvittavassa laajuudessa. Poliisilaitos haluaa painottaa, että esitutkin-taviranomaisissa (poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos, Puolustusvoimat) työskentelee noin 800- 1000 tutkinnanjohtajaa. Muutos olisi henkilöstöresurssien siirtoa ja tehtävien järjestelyä tarkastellen massiivinen.

Poliisipäällikkö

Poliisilakimies

Risto Lammi

Markus Laine

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

-

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

-

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

-

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

-

Laine Markus

Lounais-Suomen poliisilaitos - Poliisilakimies, OTM Markus Laine, Lounais-Suomen poliisilaitos, oikeusyksikkö